

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 526/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen koronapandemian vuoksi asetettujen rajoitusten viestinnästä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Vilhelm Junnilan /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 526/2020 vp:

Miksi rajoituksista rajaliikenteeseen viestittiin epäselvästi,

miksi valtionyhtiö jakaa vanhentuneita viranomaisohjeita,

miten hallitus aikoo kehittää viestintää väärinkäsitysten välttämiseksi ja

miten hallitus aikoo jatkossa turvata, ettei Suomen kansalaisten ja ulkomaanmatkailijoiden perusoikeuksia rajoiteta harhaanjohtavilla ohjeistuksilla?

Vastauksena ensimmäiseen kysymykseen esitän seuraavaa:

Maailman terveysjärjestö WHO julisti koronaviruksen aiheuttaman COVID-19-tartuntatautiepidemian pandemiaksi 11.3.2020. Valtioneuvosto totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa 16.3.2020, että Suomessa vallitsevat valmiuslain 3 §:n 5 kohdassa tarkoitettut poikkeusolot. Euroopan komissio linjasi 16.3.2020 COVID-19-tiedonannossaan, että sisäiseen turvallisuuteen kohdistuva uhka pitää tässä tilanteessa sisällään myös kansanterveyden.

Valtioneuvosto päätti 17.3.2020 rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille sekä eräiden rajanylityspaikkojen väliaikaisesta sulkemisesta ja liikenteen rajoittamisesta 19.3.2020 alkaen. Päätösten voimassaoloa jatkettiin 7.4.2020, 7.5.2020 ja 12.6.2020 tehdyillä päätöksillä. Viimeisin päätös tehtiin 10.7.2020, ja sen mukaan sisärajavaltontaa jatketaan osittain ja ulkorajaliikennettä rajoitetaan 11.8.2020 asti. Päätöksissä on otettu huomioon komission suositukset ja naapurivaltioiden käytännöt. Päätetyt väliaikaiset rajoitustoimet on katsottu välttämättömiksi vallinneessa ja vallitsevassa tilanteessa.

Suomen perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Jokaisella on myös oikeus lähteä maasta, ellei tätä oikeutta ole lakiin perustuen rajoitettu oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi taikka maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi. Sisärajavaltontaa palauttamisella, rajanylityspaikkojen sulkemisella ja liikenteen rajoittamisella ei ole puututtu tähän perustuslaissa turvattuun liikkumisvapauteen, mikä on todettu päätösaineistossa alusta pitäen. Valtioneuvoston antamat päätökset

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 526/2020 vp

ovat siten osittain suositusluontoisia. Niiden tarkoituksena on ollut edistää kansalaisten perusoikeutta hengen ja terveyden suojaan vähentämällä rajan yli liikkumista ja estämällä viruksen leviämistä.

Perustuslain 7 §:ssä on turvattu jokaisen oikeus elämään. Perustuslain 19 §:n 3 momentissa on puolestaan säädetty julkisen vallan velvollisuudesta edistää väestön terveyttä, jolla on hallituksen esityksen mukaan läheinen yhteys oikeutta elämään turvaavaan säännökseen. Lisäksi Suomi on sitoutunut useisiin ihmisoikeussopimuksiin, joissa on säädetty oikeudesta elämään ja terveydensuojeluun. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Valtioneuvosto piti 17.3.2020 tiedotustilaisuuden valmiuslain käyttöönotosta ja rajavalvonnasta. Tiedotustilaisuudessa kehoitimme hallituksen yhteisen tahtotilan mukaisesti ulkoministeri Haaviston kanssa suomalaisia ottamaan tautitilanteen vakavasti ja välttämään matkustamista ulkomaille. Totesimme, että ulkomaille ei pidä matkustaa. Sisäministeriön asiaa koskevan tiedotteen yhteydessä tuotiin esille rajanylitysliikenteen rajoittamisen lainsäädäntöpohja (rajavartiolaki 16 §) ja se, että rajanylitysliikenteen päätöksistä huolimatta Suomen kansalaisella on perustuslain mukaan oikeus saapua maahan. Missään vaiheessa ei tiedotettu rajojen olevan suljettu, vaan tätä termiä ovat käyttäneet tiedotusvälineet.

Maaliskuussa 2020 yhteiskunnallinen tilannearvio ja keskustelu olivat täysin erilaisia verrattuna nykytilanteeseen. Varmaa tietoa viruksen leviämistavoista ja vaarallisuudesta oli hyvin rajallisesti. Maailmalta ja erityisesti Euroopasta tulleiden uutisten seurauksena yhteiskunnassa vallitsi erittäin suuri epävarmuus ja epätietoisuus kansalaisten terveysturvallisuudesta ja terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvystä. Myös huolestuneiden, eritoten ulkomailla asuvien tai matkustavien kansalaisten esittämä suuri kysymysmäärä keskittyi siihen, kuka voi päästä Suomeen ja miten. Näin ollen Rajavartiolaitoksen tiedottamisessa ja verkkosivuilla pyrittiin ensisijaisesti vastaamaan tähän tietotarpeeseen. Useat maat Ruotsia lukuun ottamatta myös asettivat omia rajoituksiaan, jotka käytännössä tekivät monissa tapauksissa lähes mahdottomaksi Suomen kansalaisten vapaan maahantulon. Kansalaisten kiinnostus maasta lähtemiseen heräsi vasta myöhemmin tautitilanteen edettyä alkuoletuksia maltillisemmin.

Valtioneuvoston päätökset ovat kiistatta olleet täysin poikkeuksellisia ja vaikuttaneet merkittävästi lähes kaikkien ihmisten arkeen ja oikeuksiin. Päätöksiä sisärajavallan palauttamisesta ja rajaliikenteen rajoittamisesta ei ole tehty kevyin perustein, vaan kansalaisten turvallisuuden vuoksi. Suomalaiset ja Suomessa asuvat ovat pääosin kokeneet päätökset, ohjeistuksen ja suositukset kokonaisuuden kannalta järkeviksi ja perustelluiksi. He ovat myös pyrkineet noudattamaan niitä säntillisesti. Osaltaan tämän esimerkillisen vastuullisen toiminnan ja tarpeettoman liikkumisen välttämisen vuoksi sisäinen turvallisuus on säilynyt Suomessa hyvällä tasolla. Valtioneuvoston tavoitteet rajaliikenteen vähenemisestä ja koronavirustilanteen hallinnasta ovat kokonaisuutena tarkastellen toteutuneet hyvin.

Vastauksena toiseen kysymykseen esitän seuraavaa:

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 526/2020 vp

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on helmikuun alusta lukien laatinut matkustajille tarkoitettua ohjeistusta lentokentillä ja epidemia-alueilta (ennen pandemiaa) tulevissa lentokoneissa jaettavaksi. Ohjeita on tarkennettu aina tilanteen muuttuessa niin nopeasti kuin on ollut mahdollista. Finavia ja Tulli ovat tarjonneet omat viestintäkanavansa koronaviestinnän käyttöön. Ne ovat myös pyydettäessä laittaneet terminaaleihin esille painettuja esitteitä ja rollup-julisteita. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom on yhteistyössä välittänyt lentoyhtiöille esitteitä jaettavaksi matkustajille.

Kun matkustajaohjeita on päivitetty, asiasta on tiedotettu välittömästi Finavialle, Finnairille ja Traficomille. Samalla niitä on ohjeistettu antamaan päivitetty ohjeet tiedoksi lentoyhtiöille. Finavia on tiedottanut uusista ohjeista lähes päivittäin ilmestyvässä ns. lentoaseman statuskuvauksessa. Koronavirustilanteen hoitamisessa on olennaista, että ajantasaiset ohjeet ovat saatavilla ja, että niistä on viestitty riittävästi oikeille toimijoille. Jokaisen toimijan odotetaan jakavan viimeksi saamaansa tiedotetta eteenpäin.

Koronavirusta koskevassa viestinnässä on tärkeää huolehtia siitä, että ohjeet ovat selkeät ja ymmärrettävät. THL:n 20.3.2020 päivytyssä materiaalissa suositetaan karanteenia vastaavia olosuhteita, ei varsinaista karanteenia. Materiaalissa kuvataan, miten tulijoiden tulee pysyä erillään muista ihmisistä mahdollisuuksien mukaan eli pysyä karanteenia vastaavissa olosuhteissa 14 vuorokauden ajan. Myöhemmin suosituksissa on puhuttu ”omaehtoisesta karanteenista”, jonka toiminnallinen sisältö on sama kuin aiemmissa ohjeissa. Viestinnässä tuodaan jatkossa esiin vielä tarkemmin se, milloin jokin asia on velvoittava ja milloin on kyse suosituksesta.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala ei ole tuottanut rajaliikenteeseen tai terveysturvallisuuteen liittyvää ohjeistusta. Traficom on välittänyt terveysviranomaisten (STM ja THL) pyynnöstä niiden tuottamaa ohje- ja asiakasmateriaalia Finavialle ja lentoyhtiöille. Traficom on myös välittänyt Finavialle ja lentoyhtiöille terveysviranomaisten pyynnön, jonka mukaisesti Suomeen palaavilla lennoilla otettiin käyttöön koronaepidemiasta varoittavat ja ohjeistavat kuulutukset.

Omistajaohjausministerin toimialaan liittyen on huomattava, että koronavirukseen liittyvät toimenpiteet ovat operatiivisia asioita yhtiöiden toimivan johdon ja toimivaltaisten viranomaisten välillä. Omistajaohjaus on kuitenkin ollut aktiivista, ja kaikille valtionyhtiöille on viestitty, että viranomaisten ohjeistusten noudattamisessa tulee olla poikkeuksellisen huolellinen.

Vastauksena kolmanteen ja neljänteen kysymykseen esitän seuraavaa:

Hallituksen yhteisestä viestinnästä vastaa valtioneuvoston viestintäosasto. Viestintäosaston tehtävänä on laatia hallituksen neuvottelujen tiedotteet ja huolehtia muusta asiaan liittyvästä viestinnästä täsmällisesti hallituksen tekemien linjausten ja päätösten mukaisesti käyttäen samoja termejä ja sanavalintoja. Tiedotteet vastaavat täsmällisesti hallituksen neuvotteluissa linjattuja tai istunnoissa päätettyjä tekstejä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 526/2020 vp

Tiedotteita on toisinaan tarkastettu hallituksen neuvottelun päätteeksi yhdessä kaikkien ministerien kanssa. Silloin kun näin ei ole toimittu, tiedotteet ovat tarkastaneet pääministerin esikuntaan kuuluvat valtiosihteeri, poliittinen erityisavustaja ja pääministerin viestinnästä vastaava erityisavustaja. Osa tiedotteista on lähetetty tarkistettavaksi vastuuministeriöiden viestintäyksiköihin.

Helsingissä 17.7.2020

Sisäministeri Maria Ohisalo